

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק פר'

חיי שרה

ה'תשפ"ב

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא חיי שרה

שמסרה ל"ח שנים מחייה בעבור הולדת יצחק, באמרה חמסי עליך וגו' (כמובא בלעומקו של מקרא פרשת לך לך טז, ה, עי"ש). **ואשר על כן** שמסרה חייה על יצחק, נאמר **שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה, עַד שְׁנוּלֵד יִצְחָק, וּמִשְׁעָה שְׁנוּלֵד עַד הַעֲקִידָה.**

ועוד על דרך הדרש והרמז, יאמר כפי שמובא **במדרש** אסתר רבה, כי אסתר היא בתה של שרה, **תְּבוּא אֶסְתֵּר בְּתֵהּ שָׂרָה** [שְׁחִיטָה שְׂבִיעַ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה שָׁנָה, וְתִמְלֵךְ עַל שְׂבִיעַ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה], **ובאסתר** נאמר **וְתִתְחַלְחַל הַמֶּלֶכֶה מֵאֵד.** וכן יאמר לגבי שרה **וְתִתְחַלְחַל.** חלקהו לשתי מלים. **וְתִתְחַל - חל.** שבעקידה **התחילה** את חסרון ל"ח חייה, בעבור יצחק.

וכשם שמסר יצחק עצמו לעקידה בעבור אברהם, **כן מסרה שרה עצמה בעבור יצחק, וכן מסרה עצמה אסתר בעבור העם.**

ועל דרך הצח, זה שאמרה אסתר פְּעָמִים וכאשר אבדתי אבדתי, (אסתר ד, טז) פעם אחת בעבור שרה, ופעם

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:
(כג, א')

יש להבין מה הוא שהוסיף הכתוב ואמר **שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה,** והרי כבר נאמר **מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים.** וכן מדוע תוטעם התיבה **שְׁנֵי** בטפחא, שהוא כעין הפסקה קלה, והרי לפנייה מוטעמת התיבה **שָׁנִים** באתנחתא, שהיא הפסקה גדולה. והרי כאן הפסקה לאחר הפסקה, **שָׁנִים שְׁנֵי.**

ולפשוטו של מקרא פירש"י כלן שוין לטובה.

ולעומקו של מקרא יש לומר, על דרך אין המקרא יוצא מידי פשוטו, שהתיבה **שְׁנֵי** היא בהוראה של **שָׁנִים.** ללמד שחיי שרה נחלקו ל**שָׁנִים.** חלק אחד של חייה **עד שְׁנוּלֵד יִצְחָק** וחלק שני של חייה **מהולדת יצחק,** לראותו ממשיך דרך ה'. שהרי לשם כך היו **שְׁנֵי חַיֵּיה.** ולכן מששמעה שמסר עצמו לעקידה פרחה נשמתה, שבזה הגיעה לתכלית חייה.

ועוד על דרך הדרש כמובא במדרש רבה [מה] פר' לך לך,

לעומקו של מקרא חיי שרה

ואכן, בסדר הדורות מובא שמרוב צערה הצדיקה עליה שרה את הדין, כי אברהם כל מה שעושה על פי ה' הוא עושה. ורק כשנודע לה, שאכן לא נשחט יצחק רק אז פרחה נשמתה מרב שמחה.

וכשם שגמלה שרה חסד עם אברהם ויצחק, כן גמלה אסתר חסד עם עמָה. ובזה השלימה רצון זְקֻנָתָה, שהיתה מוכנה להמיס [למנוע, כדברי המדרש] עצמה על בנה.

וַיִּקַּם הַשׁוֹיָה וְהַמְעֵרָה אֲשֶׁר-בּוֹ
לְאַחֲרָהֶם לְאַחֲזַת-קָבֶר מֵאֵת בְּנֵי-חָתָה.
[כג, כ']

לְאַחֲזַת-קָבֶר היינו דכתיב וְאַחֲרֵי-כֵן
יֵצֵא אָחִיו וַיִּדּוּ אֶחְזָת בְּעֵקֶב עֵשָׂו
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וגו', שכבר מלידה
טען יעקב על זכותו במערת המכפלה,
כפי שהוריש לו אביו מאברהם.

אחת בעבורה. ולכן נאמר וַתִּתְחַלְחַל, פְּעָמַיִם ל"ח. והוא ר"ת למסור חייה.

ובשרה פעלו שני כוחות, הרגש והשכל. ומכיון שהרגש הוא הכח השולט בה, [כמבואר בפרשת לך לך] מכה הרגש של שרה כמעט שפרחה נשמתה בשמעה כי נלקח יצחק לעקידה. ובכח השכל הבא מאברהם, שמחה כי אברהם עושה מצות השם נאמנה. ולא תעמוד בדרכו למנוע.

וזה שהתנבא ירמיהו שְׁרָתִי בְּמַדִּינֹת
הַיְתָה לְמָס (איכה א, א'). ועל דרך
הדרש, מאי למס, כפי שדרשו בגמרא
כתובות (צו). לְמָס מְרַעְהוּ תָסַד (איוב
ו, יד) ופירש רש"י בכתובות שם,
הממיס [המונע] עצמו מרעהו, ממייס
ממנו חסדים.

ולכן, על דרך זו, לא מנעה שרה מלמסור עצמה למיתה בעבור יצחק. כדי לא למנוע עקידתו, וכדי לא למנוע מאברהם חסדיו לפני המקום. כי אברהם הוא עמוד החסד. וכל אשר עושה, חסד הוא עושה עם קונו ועם דורותיו אחריו.

לעומקו של מקרא חיי שרה

וייש ליתן טעם בזה, ניחא שיבכה אברהם, ומה ענין יש בזה שיבכו בני חת. **אלא**, אברהם **נביא היה**, וראה בעיני רוחו כי פרט לשרה עוד שתי אמהות תקברנה במערת המכפלה, רבקה ולאה. את לאה יספיד יעקב, אך לרבקה לא יהיו סופדים. שהרי יצחק יהיו עיניו כהות, יעקב עדיין לא ישוב מפדן ארם, ועשו שונא לרבקה על שאוהבת את יעקב, ובני חת הם יהיו אלו שיתעסקו בקבורתה של רבקה, ויספדו ויבכו לה. (וכן בפירוש הרמב"ן בפרשת וישלח לה, ח', שבני חת הם שהתעסקו בקבורתה).

ואשר על כן כלל אברהם גם את רבקה בהספדו ובבכיתו את שרה, שנאמר **ויבא אברהם לספד לשרה** ו**לבקתה**. וכך יהיה ערך הדברים: **לספד לשרה, ולבקתה - לרבקה**. שפָּלַל בהספדו ובכיתו גם את רבקה.

ועל דרך הצח: מדוע נכתבה כ' קטנה במילה ולבקתה.

שהרי **לבקתה** בגימטרי' **ללא הכ'** הקטנה, עולה **תל"ז**, והמילה **לרבקה** בגימטרי' עולה **של"ז**,

דרשת לספד לשרה ולבקתה

ויבא אברהם לספד לשרה ולבקתה (כד, ב')

יש לעיין, מדוע יחלק הכתוב בין **לספד ובין ולבקתה**, **לספד לשרה ולבקתה**. שהיה לו לומר **לספד ולבכות לשרה**.

ועוד יש ליתן טעם מדוע ולבקתה נכתב ב- כ' קטנה. ולבקתה.

לפשוטו של מקרא יש לומר כפי שאמר רב ששת (ברכות ו' עמ"ב) **אגרא דהספדא - דלויי**. כלומר: השכר שמקבלים עבור ההספד הוא **דלויי** וכפירוש רש"י שם **להרים קול בלשון נהי ועגמת נפש שיבכו השומעים. ופירש דלויי מלשון להרים [קול]**.

ולעומקו של מקרא יש עוד לפרש בזה **דלויי מלשון דלי**, שדולה מעיני השומעים את דמעותיהם. ולפי כך היה פירוש **ולבקתה** שישמעו בני חת ויבכו גם הם.

לעומקו של מקרא חיי שרה

וַיִּבֶל יַעֲקֹב לְצִנּוֹת אֶת-בְּנָיו וַיֹּאסֶף
רַגְלָיו אֶל-הַמַּטָּה וַיִּגְוַע וַיֹּאסֶף אֵל-
עַמּוּיוֹ:

ויש לשאול, וכי מה ליעקב ברגעים
הקדושים של יציאת הנשמה להזכיר
את בְּנֵי-חַת.

אלא כאן שילם יעקב לבני חת טובה
תחת טובה על אשר התעסקו בקבורת
אמו רבקה.

שהרי לא היה בקבורתה, כנ"ל, כי
היה בדרך חזרה מפדן ארם, ויצחק
אביו פָּבְדוּ עֵינָיו, ועָשׂוּ שׁוּנָא לרבקה,
לכן בני חת התעסקו בקבורתה.
(וכפירוש הרמב"ן כדלעיל). לכן מילותיו
האחרונות לאחר שצוה את בניו
וברכם היו מֵאֵת בְּנֵי-חַת.

וכל זאת ראה אברהם בעיני רוחו
בנבואה ולכן נרמז בהספדו ובכייטו גם
הספד ובכיה על רבקה. שנאמר וַיִּבֶא
אֲבָרְהָם לְסָפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָה. לְסָפֵד
לְשָׂרָה, וְלִבְכָתָה - לרבקה.

ועוד יש לומר, כנ"ל, שבהספדו
לשרה גרם אברהם לְבִנֵי חַת שיבכו גם
הם, וכמאמר הגמרא [ברכות ו: א] אָגְרָא

כ"ף בגימטריה עולה ק', [עם אות
המילויי ה] והכ"ף הקטנה באה
לומר לך להחסיר ק' מתל"ז והרי
של"ז.

כלומר: הורד את הכ"ף
מ לְבְכָתָה ותקבל לרבקה.
וכן ללא הכ"ף תקבל: וְלִבְכָתָה.
שרבקה כלתה נחשבת לבתה.
וכאמרו ויבא אברהם לבכות
לשרה ולבתה, רבקה.

והוא הרמז למה שנאמר לעיל שבא
אברהם לְסָפֵד לְשָׂרָה, וְלִבְכָתָה -
לרבקה.

ועוד בעניין זה יובן בפרשת ויחי
מדוע מילותיו האחרונות של יעקב
בטרם יָגוּעַ היו מֵאֵת בְּנֵי-חַת
(בראשית מט, כט-לג):

וַיִּצְוּ אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֶף
אֶל-עַמּוּי קָבְרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתַי אֵל-
הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדֶה עֶפְרוֹן הַחֲתָי:
בְּמַעֲרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר עַל-
פְּנֵי-מִמְרָא בְּאֶרֶץ פְּגַעוּ אֲשֶׁר קָנָה
אֲבָרְהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחֲתָי
וגו' מֵאֵת בְּנֵי-חַת:

לעומקו של מקרא חיי שרה

ועוד על דרך הצח, כנ"ל - ראתה שרה בקרבה גם את רבקה. שהן אותן אותיות, ותצחק בקרבה, שמחה שרבקה תהיה ליצחק.

וְעֲלִיָּהּ אמר שלמה המלך אשת חיל מי ימצא וגו' זְמַמָּה שְׂדָה וְתִקְחֶהּ (משלי לא טז), ומובא במדרש תנחומא: זְמַמָּה וְנִטְלָה שְׂדָה הַמִּכְפְּלָה וְשֵׁם נִקְבְּרָה.

שזממה ליקח את שדה מערת המכפלה ולהקבר בו, שעל ידי זה יהיה מנת חלקה עם אברהם ויצחק בנה, שנאמר בו ויצא יצחק לשוח בשדה. ועל כן זכתה לעולם הבריאה.

ועוד על דרך הצח הרמז והסוד, שם השם השולט בעולם הבריאה הוא עולם הנשמות, הוא יו"ד ה"י וא"ו ה"י, הנקרא גם שם ס"ג שהוא הגימטריה של שם זה. והוא נרמז במילה וְלִבְכָתָה. שכן הם אותו חשבון גימטריה. כיצד: יו"ד מהשם הנ"ל עם המילוי, בגימטריה כ', והיא כנגד כ' שבמילה וְלִבְכָתָה.

דְּלוּיָי - והעלה דמעותיהם למען יזכרו בבא העת להספיד גם לרבקה ולבכתה.

ועל דרך הרמז והסוד, וכמובא באוהב ישראל מאפטא, שרה היא כנגד עולם הבריאה ונקראת נשמת העולמות.

וְהַיִּינָן בָּהּ, במה זכתה שרה להיות נשמת העולמות בעולם הבריאה.

ויש לומר, שהספדו של אברהם ובכיתו העלו אותה לדרגת נשמת העולמות, לדרגת עולם הבריאה. ולשרה יאה לזכות לעולם הבריאה על אשר ראתה בקרבה את מעשה הבריאה של הקב"ה שהפכה מעקרה לאם הבנים שמחה.

וכמובא בלעומקו של מקרא פרשת וירא ותצחק שְׂרָה בְּקֶרְבָּה. על מה צחקה על עסקי קרבה.

וכתרגום אונקלוס מעוהי, על עסקי מעיה. שכל זמן שבקרב מעיה מתגלה ההתחדשות האלקית מתקיים בה מבשרי אֶחָזָה אֶלֹהֵי.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולעומקו של מקרא יאמר שגם בהספדו לשרה רמז אברהם לרבקה, כמובא לקמן, ובהערה במקום הנרמז.

וכמובא במדרש תנחומא

הספדו של אברהם לשרה:

התחיל אברהם לבכות עליה ולומר, **אִשָּׁת חַיִּל מִי יִמָּצָא. בְּטַח בָּהּ לֵב בְּעֵלָה** אימתי? בַּשָּׁעָה שֶׁאָמַר לָהּ: אֲמַרְי נָא אַחֲתִי אָתָּה.

גְּמַלְתֶּהוּ טוֹב וְלֹא רָע כֹּל יָמֵי חַיֶּיהָ. דְּרָשָׁה צָמֵר וּפְשָׁתִים, בֵּין יִצְחָק לְיִשְׁמָעֵאל, שֶׁאֲמָרָה, גְּרַשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ.

הִיְתָה כְּאֵנוּיֹת סוֹחֵר, וְתִקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה, וְעוֹד, וְיִשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ.

וְתִקַּם בְּעוֹד לִילָה, אִימְתִי? וְיִשְׁכַּם אֲבָרְהָם בְּבִקְרָה.

זְמַמָּה שְׂדֵה וְתִקְחֶנָּה, זְמַמָּה וְנִטְלָה שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה וְשָׁם נִקְבְּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֲמַרְי כֹּן קָבַר אֲבָרְהָם אֵת שָׂרָה.

ה"י, פְּעָמִים מהשם הנ"ל, עם המילוי, בגימטריה ל', הם כנגד ל' שבמילה **לְבַפְתָּהּ**.

וּא"ו מהשם הנ"ל, עם המילוי, בגימטריה י"ג, הם כנגד אותיות **וּבַת"ה** הנותרות מהמילה **וְלְבַפְתָּהּ**. שכן אותיות **וּבַת"ה** גם יעלו לחשבון י"ג, בגימטריה קטנה.

כִּיצַד: המפיק באות ה שבמילה **וְלְבַפְתָּהּ**. מכפיל אותה בשניים והם כנגד 10, ובגימטרי' קטנה 1.

נותרו אותיות **וּבַת** מהמילה **וְלְבַפְתָּהּ**. והם עולים לחשבון י"ב בגימטריה קטנה (ו-6, ב-2, ת-4) יחד עם המספר 1 העולה מהמפיק ה הנ"ל, הרי י"ג. והוא כנגד **וּא"ו** עם המילוי שבשם השם של הבריאה.

הרי שנרמז בְּאֵלֶיךָ מְלֵאָה, שעל ידי **וְלְבַפְתָּהּ** שעשה אברהם, העלה אותה לדרגת עולם הבריאה בו שולט השם הק' ס"ג שהוא גימטריה של יו"ד ה"י וּא"ו ה"י.

לעומקו של מקרא חיי שרה

סִדְיִן עֲשֵׂתָהּ, זוּ הַמִּילָה, שְׁנֹאֲמַר: סוּד
ה' לִירְאָיו.

עוֹז וְהִדָּר לְבוּשָׁה, אֵלֹו עֲנִי כְבוֹד
שְׁהִיוּ מְקִיפִין אֶת הָאֵהָל שְׁלָה. *
* כִּאֵן רְמֵז גַּם לְרַבְקָה שֶׁנֹּאמַר בָּהּ וְתַתְּכַסּוּ,
וְהָיוּ עֲנִי כְבוֹד שֶׁל שָׂרָה עַל אֵהָל רַבְקָה.

פִּיָּה פִּתְחָה בְּחִכְמָה, אִימְתִי? בְּשִׁעָה
שְׁאֲמָרָה לוֹ: בֵּא נָא אֶל שְׁפָחָתִי. *
* כִּאֵן רְמֵז גַּם לְרַבְקָה שֶׁאֵמְרָה לִיעֲקֹב שֶׁמֵּעַ
בְּקוֹלִי וְלֹד קַח לִי.

צוּפִיָּה הַלִּיכּוֹת בֵּיתָהּ, שְׁבָכָל יוֹם הַיְּתָה
מְצַפָּה אִימְתִי וְחִזְרוּ הַמְּלָאכִים שְׁבִשְׂרוּהָ
שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיהָ.

וְלָחֵם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכַל *
* כִּאֵן רְמֵז גַּם לְרַבְקָה שֶׁהִיָּתָה בְּרַכָּה שְׁרוּיָה
בְּעִיסָה, כְּבִימִיָה שֶׁל שָׂרָה.

קָמוּ בְּנֵיהָ וַיֵּאֲשָׁרוּהָ, וְתֹאמַר מִי מְלָל
לְאַבְרָהָם. *
* כִּאֵן רְמֵז גַּם לְרַבְקָה שֶׁיִּלְדָה אֶת יַעֲקֹב אֲשֶׁר
נּוֹלְדוּ לוֹ י"ב שָׁבָטִים.

רְבוֹת בְּנוֹת עֲשׂוּ חֵיל, אֵלֹו הָאֲמוֹת.

וְאֵת עֲלִית עַל פְּלָנָה, שְׁנֹאֲמַר: הַבִּיטוּ
אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוּלְלֶכֶם
(יִשְׁעִיָה נָא, ב).

חֲגָרָה בְּעוֹז מְתַנֶּיָהּ, אִימְתִי? בְּשָׁבָאוּ
הַמְּלָאכִים, שְׁנֹאֲמַר: וַיִּמְהַר אַבְרָהָם
הָאֵהָלָה אֶל שָׂרָה וְגו'.

טַעֲמָה פִּי טוֹב סִתְרָה, בְּשָׁבָאוּ עֲלֵיהֶם
הַמְּלָכִים, דְּכִתִּיב: וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לֵילָהּ.

לֹא יִכְבֶּה בְּלִילָה נְרָה *
* כִּאֵן רְמֵז גַּם לְרַבְקָה שֶׁהִיָּתָה נֵר שֶׁל שָׂרָה
דוֹלֵק בָּאֵהָל רַבְקָה.

יְדִיָּה שְׁלֵחָה בְּפִישׁוֹר, שְׁהִיָּתָה נוֹתְנַת
מֵאֶכָל לְעוֹבְרִים וְשׁוֹבִים.

כַּפָּה פִּרְשָׁה לְעִנִי, שְׁהִיָּתָה נוֹתְנַת
צְדָקוֹת וּמְלִבְשֵׁת עַרְמִים.

לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג, מַגִּיהָנָם.
לָמָּה? כִּי כָל בֵּיתָה לְבַשׁ שָׁנִים, שָׁנִים,
שָׁבֶת וּמִילָה.

מְרַבְּדִים עֲשֵׂתָהּ לָהּ, אֵלֹו בְּגֵדֵי קֹהֵנָה.

מִפְרֵי כַפִּיָּה נִטְעָה פָּרֶם, זֶה יִשְׂרָאֵל,
שְׁנֹאֲמַר: כִּי כָרֶם ה' צָבָאוֹת בֵּית
יִשְׂרָאֵל.

נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בְּעֵלָה, בְּשָׁבָקֶשׁ מִבְּנֵי
חַת תָּנוּ לִי אַחְזוֹת קָבָר.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולהשלים למדרש הנעלם הנ"ל, יש לומר לעומקו של מקרא, שלכן נקרא בעל השדה עפרון בן צחר.

עפרון הוא הגוף שִׁמְעָפָר יסודו, והנשמה היא המאירה בגוף, צחורה ונקיה, ולכן נקרא עפרון בן צחר. והאות ח' והאות ה' מתחלפות הן, וקרי ביה צַחַר. כמה דאת אמרת צַחַר | תַּעֲשֶׂה לְתָהּ. שהתבה היא הגוף והנשמה היא הצחר ומאירה כאבן טובה.

כן אברהם כנגד הנשמה המאירה בְּשָׂרָה, היא בְּשָׂרָה של הנשמה, ובהיותה מוטמנת במערת המכפלה, הנשמה שבה עולה בעילוי כפול ומכופל לפני קונה ומבקשת על בנה. הדא הוא דכתיב וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ. שהנשמה עולה מעלה מעלה מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ.

ועל דרך הצח ירמוז הפסוק לנשמה שמרחפת כטפח מעל פני הגוף, עד הקבורה, כמובא בספרים הק', ומכאן ואילך מתחילה לעלות. ולכן מוטעמת המלה מֵעַל בטיפחא, שהנשמה מרחפת מֵעַל, כטפח.

תנו לה מפרי ידֵיהָ, שְׁנַאֲמַר: וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה.

וַיְהִי לָהּ בְּשָׂעָרִים מַעֲשִׂיהָ *
* כאן רמז גם לרבקה שילדה את יעקב אשר בו נאמר וזה שער השמים.

ואשר על כל הנ"ל, נאמר:
וַיְבֹא אַבְרָהָם לְסֶפֶד לְשָׂרָה, וְלִבְכָתֶּהּ.
לְסֶפֶד לְשָׂרָה, וְלִבְכָתֶּהּ - לְרַבְקָה.

וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ (כג,ג')

יש ליתן טעם מה רצה הכתוב לומר בזה. שיכול היה הכתוב לומר לכאורה וַיִּזְבֹּר אַבְרָהָם אֶל-בְּנֵי-חֵת לְאִמֹּר, מבלי להקדים ולומר וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ. ומה תלמוד לומר וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ.

ומובא בזוה"ק קכ"א במדרש הנעלם, שתרמוז הפרשה לגוף ונשמה. שרה היא הגוף ואברהם היא הנשמה, והגוף ללא נשמה הרי הוא כמת, ועל ידי הגוף הנשמה מתעלית ונכספת אל קונה, הדא הוא דכתיב וַיִּקְרָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ.

לעומקו של מקרא חיי שרה

כה עז, כגשמים המבקשים לירד ברב שפע לעולם, וכרחמים המרובים אשר ביד הקב"ה לבדו ליתן להם להתפשט בעולם.

ומעתה יש לשאול, מאחר ול'א יקלה פירושו **לא יקלא**, מדוע תכתוב התורה **לא יקלה** באות ה"א ולא באות אל"ף.

ועל דרך הרמז תרמוז האות ה"א **על שם ה'**, לומר לך **בלתי לה' לבדו**. וכשם שבידי השם לא לכלוא הגשם ולא לכלוא רחמיו, כן בידי ה' לבדו להועיד את מערת המכפלה לאברהם. ולכן נאמר איש **ממנו**, שלפשוטו הכוונה איש מאתנו, אך לעומקו של מקרא יש לדרוש **ממנו** - מהקב"ה. וכאומר: **איש לא יקלה ואיש לא יקלא** בלתי **ממנו**, מהקב"ה. ומכיון שנשיא אלקים אתה, הרי שלך המערה, ועל פתחם הודו לו כי **מה' יצא הדבר**.

ועוד הקתיב הכתוב, **איש ממנו את-קברו לא יקלה ועל דרך סרסהו ודרשהו: איש את-קברו לא יקלא** **ממנו**, וכאומרם, **אפילו את קברותינו שלנו אשר הועדנו לנו**, ניתן לך.

ויענו בני-חת את-אברהם לאמר לו: שמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבקר קברינו קבר את-מתך איש ממנו את-קברו לא-יקלה ממנו מקבר מתך: (כג, ה-ו')

לא יקלה, פירש"י לפשוטו של מקרא **לא ימנע**. כמו אתה ה' לא **תקלא** רחמיה ממני (תהלים מ, יב.), וכמו **ויקלא הגשם** מן-השמים (בראשית ה, ב.).

ולעומקו של מקרא, בשימת לב לדוגמאותיו של רש"י, יש לומר לתפארת פירושו, שהשמים היו טעונים ומלאים והקב"ה **פלא אותם בעל כרחם ומנע מהם מלרדת**, כדכתיב בפרשת קריאת שמע **"ועצר"**. וכמו **כן ברחמי שמים**, הרחמים מרובים עד אין ערוך, ומתפשטים בעולמות למען הורדת השפע לזה העולם, ודוד המלך מבקש מהקב"ה **שלא יקלא את רחמיו ולא יעצרם ולא ימנעם אלא יתן להם להתפשט ברוב עוז ושלום**.

וכן **יאמר לגבי באברהם**, שרצונו לקבור את מתו במערת המכפלה היה

לעומקו של מקרא חיי שרה

וכמבואר, שיש בו במלאך "כלה" תגבורת הדין ותגבורת הרחמים. לעפרון בן צוחר יהיה בו תגבורת הדין, לקיים שליחותו כמלאך הנקרא "כלה", ובזה יקלה רשותו של עפרון במערה. וכן יהיה בו תגבורת החסד, בשם הרחמים "לכה", שלא יקלה רשותו של אברהם ממערת המכפלה, ובזה יקיים "לכה" שליחותו ליתן את מערת המכפלה לאברהם לאחוזת עולם.

וכן מביא ה"אוהב ישראל" מאפסא שכל ע"ב שמות היוצאים מ-ג' פסוקים של "ויסע ויבא ויט" שבפרשת בשלח [י"ד יט-כא], נקראים ישר והפוך, והם מלאכי חסד ורחמים לישראל, ומכאן שיש בהם תגבורת הדינים לכל המונע חסד מישראל.

**וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם הָאָרֶץ
לְבְנֵי-חֵת (כג, ז')**

על דרך הפשט השתחוה אברהם אבינו כמה פעמים, להודות לעם הארץ שבאו להספד, ומהם החשובים שבעיר, ויש אומרים אף

ועל דרך הצח, לתפארת פירושו של רש"י, יש לומר שבדין החליף את האות ה"א עם האות אל"ף, לומר ל"א יקלא במקום ל"א יקלה. שכן זו דרכה של האות ה' להיקרא ה"א. שתוכל האל"ף תמיד לבא במקום הה"א.

ועוד על דרך הצח, ובשימת לב השקש של יקלה בה"א הוא כלה. מלשון כליה וסוף. ובאומרו ל"א-יקלה, בזה רמז הכתוב שאין כליה וסוף למערת המכפלה, והיא קניין נצחי ביד אברהם לדורותיו.

ועוד על דרך הסוד, באומרו אִישׁ מִמְּנוֹ אֶת-קַבְרֹוֹ ל"א-יקלה מִמֶּנּוּ מִקַּבְרֹוֹ מִתְּדָה, רמז הכתוב למלאך הרחמים ששמו "כלה" ובהיפוך אותיות נקרא גם "לכה". כמוזכר לעיל בעניין סדם ובנות לוט, באמור הבכירה לכה ונשקה את אבינו יין. וכפי שמוזכר בפרשת וישב באמור יעקב ליוסף "לכה ואשלחך אליהם". ששלח עמו את מלאך הרחמים הנקרא "לכה". והוא מע"ב שמות היוצאים מד' הפסוקים של ויסע ויבא ויט בפרשת שלח י"ד, יט-כא'.

לעומקו של מקרא חיי שרה

כבוד לארבעה זוגות, הרי היא כסולם לחמשת חלקי הנשמה. ונקראת קרית הארבע על שם ארבעה חלקי הנשמה, נפש רוח נשמה, ונשמה לנשמה הנקראת "חיה", שהיא על שם העתיד שעתידיה בתחיית המתים לדשן העצמות בקבר ולהחיותן בתחיית המתים, המקושרים לחלק החמישי העליון של חלקי הנפש הנקראת "יחידה", והנמצאת תחת כסא הכבוד, שהיא מקור החיות של כל חלקיה. ואשר על כן נקראת המערה מערת המכפלה, שמעוררת את הארבע חלקים להיות נכפלים עד הגיעם לכסא הכבוד שם היחידה החמישית, המתיחדת עם בוראה. וסימנך: נר"ן ח"י. נפש רוח נשמה חיה יחידה. וממנה מתחבר המקום השמימי ביותר עם המקום הארצי ביותר, עם הגוף המונח וטמון בעפר. ואשר על כן מערת המכפלה המובילה לשערי גן עדן, אותה חמדו אברהם ושרה, וזה שהספיד אברהם את שרה באמרו: זַמְמָה שָׂדֵה וּמְקַחְהוּ (משלי לא טז).

והוא אשר הזכיר הכתוב עם הארץ עפרון ובני חת. שכולם בבחינת ארציות ועפרוריות. מלבד אביו של עפרון, הנקרא בשם צחר, והוא כעין

לחשובים שבאומות העולם כגון שם ועבר ואבימלך וענר ואשכול וממרא שבאו לחלוק כבוד לשרה, [כמובא בסדר הדורות], וכן השתחוה לבני חת שמהם בקש את חלקת הקבר של עפרון.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם להשתחויות כפולות אלו של אברהם שקראוהו נשיא אלקים, ולשמותיהם של עפרון, עם הארץ ובני חת.

ועל דרך הרמז והצח, יש לומר שכולם מורים על ארציות וגשמיות, כגון עפרון שהוא לשון עפר, עם הארץ המחוברים לארציות, ובני חת שעשויים ללא חת ומפילים חמתם על יושבי הארץ. והם כולם כנגד אברהם הרוחני והשמימי שבגיננו נבראו שמים וארץ, שנאמר בהם בהבראם, ודרשו באברהם.

ואחזות הקבר, אשר מחברת בין הגוף המוטמן באדמה ובין הנשמה העולה מעלה מעלה, אותה מבקש אברהם בחברון. המחברת שמים וארץ.

ואשר על כן נקראת חברון קרית הארבע. שמלבד היותה מקום מנוחת

לעומקו של מקרא חיי שרה

להחזירה למדריגתה השמימית, הטהורה. על ידי קבורת שרה, הנקראת יסכה הסוכה ברוח הקדש. בכסף מלא, הוא לשון כיסופים לה', עד עת בא טל התחייה, שעל ידי קבורתה של שרה יש בה תיקון שמימי לכל נשמות צאצאיהם של יצחק ויעקב ולהחזירם לשרשם. וזה שאמר הכתוב **אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף עָבַר לְסֹחֵר**.

ובאומרו **אַרְבַּע מֵאוֹת** ירמוז הכתוב למשנה י"ב בפרק ג' במסכת עוקצין: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנְחִיל לְכָל צְדִיק וְצַדִּיק שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵה עוֹלָמוֹת, שְׁנַאֲמַר (משלי ח), לְהַנְחִיל אֶתְּבִי יֵשׁ וְאַצְרְתִּיקֵם אֲמַלֵּא. [יש בגימטריה שלש מאות ועשר].

ו**אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף** ירמוז לש"י עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק, שכן "ש" הם שלש מאות ו-י' הם מאה בגימטריה קטנה, ויחד הן 400 הרומזים לש"י עולמות, בהן עובר הצדיק הנכסף לה' ונרמז במלים **שָׁקֶל כֶּסֶף**, "עובר לסוחר". שעל ידי הכוסף, הכיסופים לה' נהיה הצדיק קל להיות עובר לסוחר.

צהר תעשה לתיבה המדגיש בכרירתו את השחור שבעפרירותו.

ובשימת לב, צהר הוא דרגה יותר מאירה מצחר, שכן נפתח עוד פתח קטן באות ח' והופכתו להיות ה', הוא האות ה"ה שניתנה לאברהם, כדי להרבות אור באות 'חת'. שכן בני חת חשוכים הם ועפרוריים הם, ובא הצהר שבאברהם להרבות אור בצחר העפרוריות של עפרון, ולגלות את האור הצפון לצדיקים אשר במערה הנכפלת ועולה עד שערי גן עדן כבימי הבריאה.

וכדי לזכות לאור הגדול שבמערה, שיטח אברהם מלוא קומתו השמימית ארצה, כדי להעלות את מערת המכפלה מידי הארציים לידי השמימיים.

ולכן מלכתחילה הופקדה המערה בידי עפרון העפריי, ובידי בני חת החתיים ששם מורה על חת ופחד שהם נחלת העפר, ולכן נקראים הם גם עם-הָאָרֶץ, עם השייך לארץ בלי שייכות לשמים, כדי שיבואו אברהם ושרה לגאול את מערת המכפלה מידיהם כדי

לעומקו של מקרא חיי שרה

לכן נאמרה באברהם השתחוויה כפולה, לעם הארץ ולבני חת, להעלות בזה את שדה המכפלה מדרגתם הארצית של עם הארץ ובני חת לדרגה השמימית של אברהם ושרה, וצאצאיהם יצחק ויעקב, בני בניהם עד עולם.

ואשר על כן, בסיום המקנה נאמר ויקם שדה עפרון, ופירש"י תקומה היתה לו. שיצא מיד הדיוט ליד מלך, מן הארציות לשמימיות, ומן השמים לאבות ומן האבות לבנים.

וזה שחזר הכתוב שנית ויקם השדה והמערה אשר-בו לאברהם לאחזת-קבר מאת בני-חת. (כג, ח')

ופירושו, שהקב"ה העבירה מרשות לרשות, מרשות הארציות לרשות שמים. ועל קנין זה רמז הפסוק (בראשית, ב, ד') אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, קרי ביה באברהם. שקנין מערת המכפלה הוא תולדה של מעשה הבריאה, של הקונה שמים וארץ.

ואמר עובר שעובר בזה מעולם הזה לעולם הבא. ואמר לסוחר, שסוחר הוא מלשון מעגל סחור סחור, וכפי שדרשו חז"ל [תענית לא.]. אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמ' {ישעיה כה-ט} ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

ובשימת לב נאמר מאמר זה על ידי עולא ביראה. וידרש שמו כנגד הנשמה העולה למעלה מתוך הבאר שהוא כנגד העולם הזה, שהוא כחשך על פני תהום. ואמר בשם רבי אלעזר, שלולא הא-ל עוזרו לצדיק אין מחילה לנשמתו, והוא לשון מחול לצדיקים, כי אין צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא, וכולם צריכים מחילה, והוא יושב ביניהם בגן עדן, והם במחול סחור סחור, וזה שאמר הכתוב עובר לסוחר. ואמר קוינו לו, ויושיענו, שנכספים אנו לראות את האור הגדול שבקצה מערת המכפלה הוא אור גן עדן של היום ההוא, היום המיוחד והמיוחד של עת התחיה.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ומנין ידע אברהם את כוונתו באומר
נְתַתִּי בְּסֶף הַשְּׂדֵה.

ועוד יש לשאול, מדוע אמר השְׂדֵה
נְתַתִּי לָהּ, ועדין לא נתן. ומדוע אמר
אברהם נְתַתִּי בְּסֶף הַשְּׂדֵה, ועדין לא
נתן. ועוד, מה זה שאמר בִּינִי וּבִינָהּ.
ועוד, מדוע שינה הכתוב בין קרי
וכתיב: מֶה-הָוָא. קרי הָוָא וכתיב
הוּא.

ועל דרך הרמז והצח, יש לומר
שנרמז סכום זה של אַרְבַּע מֵאֹת וּשְׁקָל-
בְּסֶף בדבריהם של אברהם ועפרון גם
יחד. אברהם אמר נְתַתִּי בְּסֶף הַשְּׂדֵה
קח מִמֶּנִּי. שהיה לו לומר אֶתֶּן בְּסֶף
הַשְּׂדֵה, קח מִמֶּנִּי. שניהם בעתיד.

שאינ תלמוד לומר נְתַתִּי - קח. ומה
תלמוד לומר נְתַתִּי.

ומכח קושיא זו, פירש רש"י
לפשוטו של מקרא למען ירוץ הקורא
בו: נְתַתִּי מוכן הוא אצלי, והלואי
נתתי לך כבר.

וזה שדרשו רב ושמואל לפירושה
של מערת המכפלה: [עירובין נג.]:
חד אמר:

היו בה שני בתים, זה לפניו מזה.
וחד אמר:
היו בה בית, ועלייה על גביו.

ולעומקו של מקרא ידרשו
דבריהם: מאן דאמר בית ועלייה
על גביו, רמז לגוף שהוא בית
לנשמה, והנשמה על גביו עולה
מעלה מעלה עד כסא הכבוד.

ומאן דאמר שני בתים זה לפניו
מזה, רמז בזה לאבות ובנים, עד
סוף הדורות שזה לפניו מזה עד
אברהם ושרה, שהנחילו לבניהם עד
עולם עליה על גבי עליה להיות
אחוזים בכסא הכבוד עד עת
התחיה.

אֲדַנִּי וְשִׁמְעֵנִי אֲרִיז אַרְבַּע מֵאֹת
וּשְׁקָל-בְּסֶף בִּינִי וּבִינָהּ מֶה-הָוָא
וְאֶת-מִתְּחַת קָבַר: (כג, טו)

ויש לשאול, מדוע נקב עפרון דוקא
בסכום זה, אַרְבַּע מֵאֹת וּשְׁקָל-בְּסֶף,

לעומקו של מקרא חיי שרה

וזה שסיים דבריו באומרו מה הוא.
קרי היא וכתוב הוא.

קרי היא וכוונתו לארץ. ארץ ארבע
מאת שקל-כסף ביגוי וביגוי מה-היא.
וכתיב הוא וכוונתו לסכום הכסף.
ארץ ארבע מאת שקל-כסף ביגוי וביגוי
מה-הוא.

וילקם השדה והמערה אשר-בו
לאברהם לאחוזת-קבר מאת בני-
חת.
מאת בני-חת.

יש לשאול, והרי מאת עפרון החתי
היה לו לומר. ומאי מאת בני-חת.

על דרך הפשט יש לומר על פי מה
שכתוב לאברהם למקנה לעיני בני-
חת. שאין עפרון יכול לחזור בו, שהיה
הקנין לעיני בני-חת, ונוכחותם
החליטה הקנין.

ועל דרך הדרש, מצינו במדרש
רבה: אמר רבי אלעזר כמה דיות
משפכות, כמה קולמוסין משתבירין,

ולעומקו של מקרא עדין יש לבאר.
שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו,
ומכל מקום כתיב נתתי ועדין לא נתן.

ובשימת לב, היה צריך אמנם לומר
בעתיד נתתי. ובאמרו נתתי, בלשון
עבר, יוצא איפוא שאות ת' מיותרת.
והאות ת' המיותרת כביכול,
בגימטריה ארבע מאות, והיא תרמוז
לארבע מאות שקל כסף שרצה אברהם
ליתן.

וכן אצל עפרון, מצינו שאמר (כג,יא)
השדה נתתי לך. שהיה לו לומר אתן
לך. ומה תלמוד לומר נתתי. שגם הוא
אמר ת' מיותרת. וכוונתו לשוה ערך
של ת' בגימטריה והוא ארבע מאות.
ורמז בזה לארבע מאות שקל כסף
שרצה לקבל. וכך נרמזו ארבע מאות
שקל-כסף בדברי שניהם כאחד.

וכך יהיה ערך הדברים: עפרון אומר
השדה נתתי לך, ואברהם עונה לו
נתתי כסף השדה. מיד פתח עפרון
ואמר ארץ ארבע מאות שקל-כסף
ביגוי וביגוי מה-הוא.

וכוונת דבריו באומרו ביגוי וביגוי.
היא: מה שנרמז ביגוי וביגוי.

לעומקו של מקרא חיי שרה

אל בני חת שיפגעו ויבקשו מעפרון בן צחר את מערת המכפלה, ולא פנה אל עפרון ישירות עד שעפרון פנה אל אברהם. וגם אז הציע את מקחו של ארבע מאות כסף ברמז באומרו נתתי כנ"ל.

וירמוז מקחו של צדיק לדברי הגמרא (יומא פו.) כדתניא {דברים ו-ה} ואהבת את ה' אלהיך שיהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות.

ולעומקו של מקרא, כשם שבעשרת הדברות נאמר וכל העם רואים את הקולות, כן כל בני חת כביכול ראו את הקולות של המקח וממכר בין אברהם ועפרון, שנאמר ראו את הקנין ושמעו את הקולות, וכאילו נאמר בהם ראו את הקולות.

ויש ליתן טעם, במה זכו בני חת שיצאמר עליהם כאלו קימו עשרת הדברות.

וי"ל שזכו בזה ע"י מצות חסד של אמת שיתעסקו לעתיד לבא עם קבורת רבקה וכמבואר לעיל.

ועוד על דרך הרמז והסוד ירמוז עשר פעמים בני חת לעשר הספירות הק'.

כדי לכתוב בני חת עשרה פעמים. עשרה פעמים פתיב בני חת, בני חת, בני חת, עשרה כנגד עשרת הדברות.

למדך שכל מי שהוא מברך מקחו של צדיק, כאלו מקים עשרת הדברות.

עד כאן לשון המדרש.

ובביאור המדרש יש לומר שלכן נאמר לעיני בני-חת, שעיניהם בררו מקחו של צדיק.

והוינו בה, היכן נרמז שאותן עשרה פעמים שכתוב בני חת הם כנגד עשרת הדברות. שהמספר עשר עדיין איננו מוכיח לענין הדברות דוקא.

ושמא י"ל, שהצדיק מקיים בצדיקותו את עשרת הדברות, ועל ידי בירור מקחו של צדיק מתבררים עשרת הדברות שהצדיק מקיים.

וכן אברהם נזהר בשעת המשא ומתן של המקח וממכר לא לעבור על לא תשא בעת משא ומתן, ועל לא תחמוד בטרם נחלט המשא ומתן, ולכן דבר

לעומקו של מקרא חיי שרה

עוד יתבאר על דרך הסוד, והצח, ואל תקרי. אל תקרי אַרְבַּע מאות, אלא ארבע עולמות. ששקל ארבע מאות כסף כדי לזכות על ידי מערת המכפלה, לו ולשרה ולבנו ולנכדו ארבע עולמות. אצילות בריאה יצירה עשייה.

וכן מובא בשערי אורה, להרב ר' יוסף ג'יקיטלי, מתלמידי הרמב"ן: עולם האצילות כנגד אברהם, עולם הבריאה כנגד שרה, עולם היצירה כנגד יעקב ועולם העשייה כנגד יצחק.

הרי ארבע עולמות שהם כנגד נפש רוח נשמה, חיה (הנקראת גם נשמה לנשמה), וגבוהה מכולן חלקה החמישי של הנשמה הנקראת יחידה.

וכך יהיה ערך הדברים:

אצילות - אברהם, חיה יחידה [נשמה לנשמה]

בריאה - שרה, נשמה, [נשמת העולמות]

יצירה - יעקב, רוח, [רוח העולמות]

עשייה - יצחק, נפש, [נפש העולמות]

ואשר על כן נקבעה מערת המכפלה בקרית ארבע כנגד ארבע עולמות שזכה בהם אברהם לו ולשרה לבנו ולנכדו, היא חברון המחברת בין

ויהיו ג' התיבות **מַאֲת בני חת** נדרשות כעין חומר:

מ מלכות

א אצילות-כתר

ת תפארת

ב בינה

נ נצח

י יסוד

ח חכמה, חסד

ת תוד (ת' הוא ת' בנימטריה קטנה עם הכולל)

ג' תיבות מאת בני חת כנגד גבורה. וכאומרו, על דרך המדרש הנ"ל, כל מי שמברר השגחתו הפרטית של צדיק כאילו ברר עשרת הספירות הק' שהם השתלשלות השגחת ה' על הצדיק.

ועוד יש לומר על דרך הרמז ירמזון אַרְבַּע מַאֲת שְׁקָל-כֶּסֶף, שראה אברהם בעיני רוחו את עשו בא כנגד יעקב וארבע מאות איש עמו, וע"י אַרְבַּע מַאֲת שְׁקָל כֶּסֶף קנה פדיון כופר נפשו של יעקב, והותש כוחם של ארבע מאות איש עמו.

לעומקו של מקרא חיי שרה

וצריך להשיאו אשה ולכן מיד סמך
ליה - וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו וְגו' **אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי וְגו'.**

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הסוד,
המילה כל היא כינוי למידת היסוד
המשיקה למלכות, כמבואר בספר
שערי אורה (לר' יוסף ג'יקיטאלי,
מתלמידי הרמב"ן) ולכן תִּקְרָא גם
המלכות במידת כל, ורמז כאן שיהיה
אברהם מודיע מלכות ה' בעולם.
ככתוב פִּי כָל בְּשָׂמַיִם וּבְאָרֶץ, לָךְ ה' **הַמְּמַלְכָה** וְגו' (דה"א כט, יא).

זה שאמר וה' בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל
שבירכו שתהיה מידת המלכות
מתפרסמת על ידו. וכמבואר לקמן בפס'
הבא.

ומלכותא דארעא כעין מלכותא
דרקיע. וזה שאמר וַאֲשַׁבְּעֶנָּה בַּה'
אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹקֵי הָאָרֶץ. (כד, ג').
ופירש רש"י וְאֱלֹקֵי הָאָרֶץ שהרגיל
מלכותו בפי הבריות. וכדלקמן.

ואין מלך בלא עם, ועתה העת
ליצירת העם שימליכוהו, ולכן מיד
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו וְגו' אֲשֶׁר

ישראל לאביהם שבשמים, דרך ארבע
עולמות.

וַאֲבְרָהָם זָלַן בָּא בְיָמֵים וַיְהִינָה בְּרַךְ
אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל (כד, א')

לפשוטו של מקרא, פירש רש"י
בְּכָל עולה בגימטריא בן, ומאחר שהיה
לו בן, היה צריך להשיאו אשה.

ובזה ינתן טעם לסמיכות פסוק זה
לשאחריו: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו
וְגו' אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי וְגו'. וכן מעיר השפתי חכמים
במקום: דאם לא כן מה ענינו לכאן.

ועל דרך הצח, ולתפארת פירושו של
רש"י, יש לומר כי ידויקו דבריו מטעם
הטיפחא אשר במלה אברהם. וַיְהִינָה
בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם, וטיפחא הוא טעם
מפסיק, והוא מעין הפסקה קלה לומר
שהמלה אַבְרָהָם המוטעמת בטיפחא,
היא כעין הכנה למלה שתבוא אחריה:
בְּכָל.

וכאמרו: וַיְהִינָה בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם,
ובמה ברכו, בבן. שכן כ"ל בגימטריה
הוי נ', והמילה בכ"ל בגימטריה ב"ו,

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולכאורה יש כאן כמין המעטה בשבחי הקב"ה. ולא יתכן שאברהם עצמו ימעט בשבחו של מקום, ובעיקר במלכותו ית' בארץ.

ובשימת לב, והתבוננות בדברי אברהם יש לומר שאכן אין הוא ממעט בשבחו של מקום, ואע"פ שלא אמר בפירוש אלקי הארץ מכל מקום אין הוא מחסיר הלילה בשבח המלכות והשגחת השם בארץ, אלא אדרבה, בדבריו הוא שזור את שבח ההשגחה, ואת תוקף מלכותו יתברך בארץ.

ויודגש בדבריו תוקף ההשגחה והמלכות באומר:

ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אֲבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דָּבַר-לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְיָרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכָו לְפָנֶיךָ וְלִקְחַתָּ אֵשָׁה לְבְנֵי מִשְׁמִי.

הרי שבפעולות אלו של הקב"ה יש תיאור מדויק והגדרה מפורטת מה היא כוחה של השגחת ה' ומלכותו בעולם. אֲשֶׁר לְקַחְנִי וְאֲשֶׁר דָּבַר-לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לִי הוּא יִשְׁלַח.

לֹא-תִקַּח אֵשָׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וגו'.

ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אֲבִי וגו' הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכָו לְפָנֶיךָ וְלִקְחַתָּ אֵשָׁה לְבְנֵי מִשְׁמִי. (כד, פסוק ז')

אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. פירש רש"י ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר ואשביעך בה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. אמר לו: עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתי בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ.

ויש לשאול, הרי סוף סוף כבר הרגיל בפי הבריות לומר ואלקי הארץ. והוא מורה על מלכותו והשגחתו ית' בארץ. וכיצד ישנה מן ההרגל לומר עתה כמאז רק אלקי השמים.

ואע"פ שאז עדיין לא הורגל בפי הבריות, אבל עתה, על כל פנים הוא כבר מורגל בפייהם כאלקי הארץ.

לעומקו של מקרא חיי שרה

בהשתלשלות ההוי"ה להשגחה פרטית,
לגמול טוב עם הבריות.

וּבְנֹת אֲנָשֵׁי הָעִיר יֵצְאֹת לְשָׂאֵב
מָיִם [כד, יג']
בשימת לב, יוצאות קרי, יוצאות
כתיב. שמכל בנות העיר חשובה רק
אחת ששקולה כנגד כולן.

וְהִיא הַנְּעֻךְ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ
הַטִּי-גַא כְּדָךְ וְאַשְׁמָה וְאַמְרָה שְׁתֵּה
וגם-גמליך אשקה אתה הכחמ' לעבדך
ליצחק ובה אדע כי-עשית' חסד עם-
אדני (כד, יד')

הַטִּי-גַא כְּדָךְ.

יש ליתן טעם בסימן זה שמסר
אליעזר. מה היא הטיה זו. וכמבואר
ברש"י לקמן (כד, סד') והעולה
מלעומקו של מקרא שם, שזה הסימן
היה מסור בידו של אליעזר: אם תטה
כדה, יש בה מידת ההטיה, הכוללת ג'
מידות הנצרכות לביתו של אברהם:
מידת הענווה, יראת שמים וגמילות

היוצא מכך, איפוא, שאברהם
בדבריו הרויח שני הדברים גם יחד. גם
הדגיש ההבדל בין מה שהיה נקרא אז
ומה שהוא מורגל בפי הבריות עתה,
וגם החזיר העטרה והכבוד למי
שהכבוד שלו, לתאר אופן השגחתו
ומלכותו בעולם.

ועל דרך הרמז והסוד ירמוז כאן
להשתלשלות ההוי"ה דרך ארבע
עולמות, אצילות בריאה יצירה
עשייה, שם תוקף ההשגחה ומלכות ה'
בארץ:

אֲשֶׁר לְקַחְנִי - עולם האצילות
וְאֲשֶׁר דָּבַר-לִי - עולם הבריאה
וְאֲשֶׁר גָּשְׁבַע-לִי - עולם היצירה
הוא יְשַׁלַּח - עולם העשייה.

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִגַּמְלֵי
אֲדֹנָיו [כד, י']
ותימה, מדוע יצטרך העבד עשרה
גמלים.
ועל דרך הסוד יש לומר שהם עֲשָׂרָה
גַמְלִים כנגד עשר ספירות הק'

לעומקו של מקרא חיי שרה

פִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנָי - עִם
אברהם.

וייש ליתן את הדעת מדוע כתב הפסוק לכאורה שלא כסדר. אלא יש לומר כי גבהות לב העבד למדנו כאן, שהזכיר עצמו בתחילה, שהוכחת ה' כביכול היא בשבילו, וגם נראה כקורא ליצחק עבד אם כי עבד ה', ורק לבסוף תקן לומר אדוני, כאשר בעל כרחו הודה כי החסד אשר עושה ה' הוא עם אדוני ולא עמו שהוא עבד לאדונו.

הַכְּחַתְּ קָרִי בֵּיהּ: הַפְּחַת. אל תקרי אֲתָה הַכְּחַתְּ אלא אֲתָה הַפְּחַת. אתה בעל הכוחות כולן. וגילה בזה תוקף השגחתו ית'. שגם בגבהות לבו יודע ומכיר כי גבוה מעל גבוה שומר כמובא בקהלת ה', ז': פִּי גְבוּהַ מֵעַל גְבוּהַ שְׁמַר וּגְבוּהִים עֲלֵיהֶם וּפִירֵשׁ"י שם: ורואה את מעשיהם וגבוהים יש עליהם העושים שליחותו של מקום. ואע"פ שדבר הפסוק בפורענות הרי מדה טובה מרובה.

חסדים. וכאן נתגלתה מידת הגמילות חסדים שבה, וכמו שאמרו [ראש השנה יז] רב חסד - מַטָּה כלפי חסד. ועל ידי ההטיה הוכיחה עצמה בעלת מידת החסד כאברהם.

אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָה
אֲדַע פִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנָי
(כד, יד')

אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק
יש לשאול, וכי יעלה על הדעת שעבד יקרא לאדוני עבד, גם אם כוונתו לשמים, עד שהוצרך לתקן דבריו ולקראו אֲדֹנָי. אלא כך יש לפרשו כהמשך הפסוק על דרך סרסוה ודרשהו כאשר "יצחק" יעבור לסוף הפסוק:

אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ - לאליעזר, וּבָה
אֲדַע פִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנָי עִם
יצחק.

או כלך לדרך זו: שיובן על ידי תוספת ו' החיבור כזה: אֲתָה הַכְּחַתְּ לְעַבְדְּךָ [אליעזר] וּלְיִצְחָק, וּבָה אֲדַע

לעומקו של מקרא חיי שרה

**דְּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל-הָאִישׁ
וַהֲנִיחַ עִמָּד עַל-הַגְּמָלִים עַל-הָעֵינַיִן.
[כד, כט'-ל']**

לכאורה נראין הפסוקים שלא כסדר.
שקודם היה לו לומר פסוק ל': וַיְהִי |
פְּרָאֵת אֶת-הַנְּזָם וְאֶת-הַצְּמִידִים עַל-יָדֵי
אֶחָתָו וּכְשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי רַבֵּקָה אֶחָתָו
לֵאמֹר פֶּה-דְּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ, וּרְק אַחֲרֵי
כֵן לומר פסוק כט: וַיִּרְץ לָבוֹן אֶל-
הָאִישׁ הַחֹצֵה אֶל-הָעֵינַיִן.

ויש לומר שאכן, בתחילה שמע אחר
כך ראה ורק אחרי כן רץ. ומדוע
נכתב בסדר הפוך, לומר לך מה
שהדריך וזרז את ריצתו זה מה
ששמע וראה, וכל משך ריצתו היו
הנזם והצמידים לנגד עיניו ודברי
אחותו מהדהדים באזניו.

וַיֵּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ ה' (כד, לא')

תימה, מה יש לו ללבן הרשע לומר
בְּרוּךְ ה' ולהודות במציאותו ית'.

ויש לומר שאכן, כאן גילה לבן את
תוקף גבהות לבו ותוקף כיעור

**וַכְּדָה עַל-שְׂכָמָהּ: וַהֲנַעֲרָ [כד, טו-
טז]**

על דרך הרמז יקרא למפרע: וַהֲנַעֲרָ
שְׂכָמָה עַל וַכְּדָה, לרמוז שעתידה ללדת
את יעקב, שישלח את הנער הוא בנו
יוסף שְׂכָמָה. והוא יעקב יוֹתֵר לבדו
לכדו, להתגבר על עשו, כדי שיירש
זרעו את שער שונאיו.

**וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה לָּהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת
הַהֲצַלִּיחַ ה' דְּרַכּוֹ וגו'. [כד, כא']**

תימה, הרי התקיימו הסימנים, ומדוע
משתאה ההצלחה וכו', אלא הדגש על
לָּהּ. מִשְׁתַּאֵה לָּהּ. לדעת האם אינה
הגרת או סומא וכו', כדאמרו ששאל
שלא כהוגן.

{כט} וּלְרַבֵּקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבוֹן וַיִּרְץ
לָבוֹן אֶל-הָאִישׁ הַחֹצֵה אֶל-הָעֵינַיִן:
{ל} וַיְהִי | פְּרָאֵת אֶת-הַנְּזָם וְאֶת-
הַצְּמִידִים עַל-יָדֵי אֶחָתָו וּכְשִׁמְעוֹ
אֶת-דְּבָרֵי רַבֵּקָה אֶחָתָו לֵאמֹר פֶּה-

לעומקו של מקרא חיי שרה

וכה תיזכר: יפה שיחתן של עבדי אבות **מתוך** תורתן של בנים.

עבדי אבות הוא האדם **העומד בתפילה**, ויפה שיחתו לפני המקום כשהוא מתפלל **מתוך** לימוד התורה הק'. שהעומד בתפילה הוא **כעבד**, והלומד תורה הוא **כבן**. ותפילת העבד יפה כשהיא באה **מתוך** **כח התורה** של היותו **בן**.

והיינו: **יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתוך תורתן של בנים**.

ובכך יתבאר פירוש רש"י בפרשת בהעלתך (פרק ח, פסוק יט):

וְאֵתְנָה אֶת הַלְוִיִּים נְתַנִּים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** לְעַבְדָּת אֶת עֲבֹדַת **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** בְּאֶהָל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** וְלֹא יִהְיֶה **בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל** נֶגֶף בְּגִשְׁת **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** אֶל הַקֹּדֶשׁ (ח, יט)

פירש רש"י בפסוק הנ"ל בשם המדרש רבה, **שמתוך חיבתן של ישראל כפלן חמש פעמים** בפסוק אחד כנגד חמישה חומשי תורה.

כן על דרך הצח יכוון הפסוק שיפה עבודת ה' מתוך לימוד תורה.

גאוותו. שהרי יודע היה שאליעזר בא מכנען המקולל, ארור כנען וכו'. וגם אברהם אמר לו **בני ברוך ואתה ארור**, ואין ארור מִדְּבַק בברוך. **ואף על פי** שהיה יודע שהוא ארור קראו בְּרִיךְ ה'. ובזה רצה להמריד **עבד על אדונו**.

*** ==

וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵינִי (כד, מב')

מפרש רש"י וְאָבָא הַיּוֹם. היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא, **יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים**, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה.

לפשוטו של מקרא שיחתו של אליעזר הנכפלת בתורה - יפה יותר מתורתן של בנים הנכתבת רק ברמזים.

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הצח והלשון, יבואר בדרך אל תקרי. אל תקרי יותר מ - , במ' היתרון, אלא במ' היחס. במובן של **מתוך**.

לעומקו של מקרא חיי שרה

משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן. ולכאורה יש לשאול הרי אין שני הלוחות ועשרת הדברות לפשוטו של מקרא, ומדוע פירש כן.

ולעומקו של מקרא יתפרש היטב **הלפשוטו** של מקרא. שכן כתוב כאן **וְאֵשֶׁם הַנְּזַם** על-אִפְּהָ וְהַצְּמִידִים עַל-יְדֵיהֶּ. **וְאֵשֶׁם** כתיב ללא יו"ד. וקרי ביה: **וְאֵשֶׁם**. מי הָאֵשֶׁם שעשו את העגל - כסף וזהב שהרבה להם הקב"ה עד שאמרו דִּי.

וכפי שאמרו במסכת ברכות [לב.]. מאי **וְדִי זָהָב** - אמרי דבי ר' ינאי כך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם **בשביל כסף וזהב** שהשפעת להם לישראל עד שאמרו דִּי, **הוא** גרם שעשו את העגל.

וכן פירש רש"י על הפסוק [דברים א,א'] **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְגו' וְדִי זָהָב**.

ודי זהב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל (הושע ב י). ומהעגל נסתובב שבירת הלוחות.

וכאמרו: **וְאֵשֶׁם** - מי האשם? הַנְּזַם על-אִפְּהָ וְהַצְּמִידִים על-יְדֵיהֶּ שבגללם

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר שעל כן אנו מזכירין שֵׁם **ישראל** כמה פעמים [ויש שמזכירין חמש פעמים] **בְּגִשְׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ** בתפילת שמונה עשרה:

צור **יִשְׂרָאֵל** קוֹמָה בְּעֶזְרַת **יִשְׂרָאֵל** וּפְדָה כְּנַאמָּךְ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל [וְנֵאמַר: גְּאֻלְבוּ ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ **יִשְׂרָאֵל**] בְּרוּךְ אַתָּה ה' גְּאֻל **יִשְׂרָאֵל**. להזכיר **חיבתן** של **ישראל** העוסקים בתורה ואשר על כן הם נוטריקון: יש ששים רבוא **אותיות לתורה** לפתוח לפניהם שערי תפילה.

ועוד, שתהא זכות התורה עומדת להם לבני ישראל בעת עליית תפילתם אל כסא הכבוד.

והיינו כדלעיל, בפירוש רש"י: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים. **מתוך תורתן של בנים.**

וְאֵשֶׁם הַנְּזַם על-אִפְּהָ וְהַצְּמִידִים על-יְדֵיהֶּ [כד, מז'] פירש רש"י בפסוק כב': **ושני צמידים.** רמז לשני לוחות מצומדות: **עשרה זהב**

לעומקו של מקרא חיי שרה

האנשים ומתי נתלוו אליו ומתי הסתלקו ממנו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהם המלאכים ששלח אברהם עם אליעזר, כאומרו הוא ישלח מלאכו לפניה ולקחת אשה לבני משם (לעיל פס' ז).

וכן ידויק מהמדרש רבה שבאמרו הוא ישלח מלאכו לפניה ולקחת אשה לבני משם שלח עמו אברהם שני מלאכים, אחד להנחתו בדרך, ואחד להוציא משם את רבקה.

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא, שלכן יש ג' פסוקים נפרדים. להורות שהיו ג' מלאכים. אחד להנחתו בדרך, אחד להוציא את רבקה ואחד להצילו מיד בתואל, הוא המלאך שהחליף את צלחתו עם הרעל, בצלחתו של בתואל, כמובא ברש"י, ועל ידי כך שבתואל נסתלק לא היה מה שיעכבו עוד אצלם. על כן נאמר האנשים, לשון רבים, כי היו שלשה מלאכים.

ועל דרך הצח והרמז, אלו ג' מלאכים היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, (יד, יט-כא), והם מע"ב שמות השם ונקראים: מיה, ייש, כלי. ונרמזים בפסוקים שלפנינו:

נשתברו הלוחות ועשרת הדברות פרחו באויר.

לכן פירש רש"י וצמידים רמז לשני לוחות מצומדות, עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן.

ועל דרך הצח יאמר:
האי די די לידידי, לזקב אמרו די ויעשו אשר לא כדאי, והלוחות בשתי ידי, ואשברם לשני צמידים, נשמט הנזם מאפי, ונסתרו פני, עד עת ירצו בני, אז אריק עד בלי די להם את ברכותי, עד שיכלו שפתותיהם מלומר די.

ויחן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו. (כד, לב')

תימה, מאי האנשים אשר אתו. הרי בתחילה לא הוזכרו האנשים כלל, ואח"כ הוזכרו רק ג' פעמים, כאן ובפס' נד: ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר-עמו ובפס' נט: וישלחו את-רבקה אחתם ואת-מנקתה ואת-עבד אברהם ואת-אנשיו. ואחרי כן שתק קרא מהם, כאילו נעלמו ואינם. ולא הוברר מי הם

לעומקו של מקרא חיי שרה

אֶתְרִי: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים ה' אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי
לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכָו אֵתְךָ וְהִצִּילִיחַ וַיְרַפֶּךָ
וְלִקְחָתְךָ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית
אָבִי:

בפשטות באומרו **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים**, כוונתו
ואברהם אמר **אֱלֹהִים** את הדברים
הבאים: ה' אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו
יִשְׁלַח מַלְאָכָו וגו'. אך **טעם הטיפחא**
שבמילה **וַיֹּאמֶר**, (שהוא מעין הפסקה קלה)
וכן טעם האתנחתא שבמילה **אֱלֹהִים**,
(שהוא גם מעין הפסקה) יוכיחו על הדו-שיח
הנוקב שהיה ביניהם: **וַיֹּאמֶר אֵל אֲדֹנָי**
אֱלֹהִים, כלומר אליעזר אומר **אֱלֹהִים**,
וַיֹּאמֶר אברהם - **אֱלֹהִים ! אֱלֹהִים וְלֹא**
אֲלִיךָ!

וכאומרו: יצחק נשאר במשפחתי ולא
יהיה עמך לעולם. באשר אתה ארוור
והוא ברוך ואין ארוור מְדַבֵּק בברוך.

וְעַתָּה אִם-וַיִּשְׁכַּח עֲשִׂים חֶסֶד וְאַמֶּת
אֶת-אֲדֹנָי הִגִּידוּ לִי וְאִם-לֹא הִגִּידוּ
לִי וְאִפְּנֵה עַל-יָמִין אוֹ עַל-שְׂמָאל.
(כד, מט').

באמרו **הוא יִשְׁלַח מַלְאָכָו** רמז למלאך
הנקרא בשם **מִיָּה** ר"ת **הוא יִשְׁלַח**
מַלְאָכָו, בסדר הפוך.

ובאמרו **וַיִּוְשַׁם לְפָנָיו לְאֶזְלָל**, (כד, לג)
רמז למלאך שהחליף הצלחות הנקרא
יִישׁ, הוא השם הכ"ב מתוך ע"ב שמות
[לפי שיטה שלישית כמבואר בפרשת
בשלח] שכן **וַיִּוְשַׁם - וַיִּישׁ כתיב**.

ובאמרו **הִתְלַכְּתִי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה**
(כד, נח) רמז למלאך **כְּלִי**, **הַאומר לה**
לְכִי.

וַיֹּאמֶר אֵל אֲדֹנָי אֱלֹהִים לֹא תִלְךָ
הָאִשָּׁה אֶתְרִי (כד, לט')

אֱלֹהִים פִּירֵשׁ רַש"י: **אֱלֹהִים** כתיב, בת
היתה לו לאליעזר, והיה מחזור למצוא
עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו
להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני
ברוך ואתה ארוור, ואין ארוור מדבק
בברוך.

ולעומקו של מקרא נרמזה שיחה זו
בין אברהם ואליעזר בפסוק עצמו.
שכן בהמשך (פס' מ') אומר אליעזר
וַיֹּאמֶר אֵל-אֲדֹנָי אֱלֹהִים לֹא-תִלְךָ הָאִשָּׁה

לעומקו של מקרא חיי שרה

ובתואל, רק לא תאמר שאנו עושים חסד. שכן דרכם של רשעים שעדיף להם להודות שמה' יצא הדבר מאשר להודות שעושים חסד.

הַגָּה-רַבָּקָה לְפָנֶיהָ קָח וְלָךְ וּתְהִי אִשָּׁה לְבֶן-אֲדָנֶיךָ פֶּאֶשֶׁר דִּבֶּר ה' [כד, נא] לְבֶן-אֲדָנֶיךָ.

כאן רמז הכתוב מאוויי לבו הרשע של לבן, לרשת את כל רכושו של אברהם. ולהיות אדוניו של אליעזר. שנאמר ותהי אשה לבן-אדניך. אל תקרי לבן-אדניך, אלא לבן - אדוניך. שעל ידי רבקה ירצה לרשט את כל רכושו של אברהם. ועל דרך הרמז לכן בַּרְכָה וַיִּירֶשׁ זֶרְעֶךָ אֶל תַּקְרִי וַיִּירֶשׁ אֵלָּא ויוריש. ויוריש זרעך לי את שער שְׁנוּאִיו.

לֹא נֹכַח דִּבְרֵי אֱלֹהֵי רַע אִו-טוֹב

יש ליתן טעם מאי רַע אִו-טוֹב. וי"ל כי כך אמר להם:

לא נוכל דבר אליך רע, שלא לקחת את רבקה עמך, כי מביישת היא

יש ליתן טעם לאומרם וְעַתָּה אִם-יִשְׁכַּם עֲשִׂים חָסֵד. מאי יִשְׁכַּם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שנקט בלשון זאת להזכיר זכות אברהם שהתחסד עם קונו ונאמר בו (כב, ג') וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר, לעשות רצון אביו שבשמם. ועל דרך לשון נופל על לשון. אִם-יִשְׁכַּם בזכות של וַיִּשְׁכַּם.

ועוד רצה לומר אִם-יִשְׁכַּם אִם יש בכם. אצל רבקה נראה בעליל כי כל ישותה היא ישות של חסד. ואתם, פן-יש בכם עָרֶשׁ פְּנֵה רֹאשׁ וְלַעֲנָה [דברים ל, יז], או גם בכם יש קורטוב של חסד, אף כי לא תמצא ישות של חסד בקרבכם.

וַיַּעַן לְבֶן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מַה' יִצְאָה הַדָּבָר לֹא נֹכַח דִּבְרֵי אֱלֹהֵי רַע אִו-טוֹב

מה' יִצְאָה הַדָּבָר. (כד, נ).

תימה, מה יש להם לרשעים להודות שמה' יצא הדבר. אלא לפי שלעיל מיניה בפסוק הקודם אמר להם אליעזר וְעַתָּה אִם-יִשְׁכַּם עֲשִׂים חָסֵד וְאָמַת אֶת-אֲדָנֶי הַגִּידוּ לִי וְגו', נזעקו לבן

לעומקו של מקרא חיי שרה

והוא אחד מע"ב שמות הק' היוצאים מפסוקים ויסע ויבא ויט (בשלה י"ד, יט-כא'), והפך את הקללה לברכה ויצא מפיו **אַתְּ הִנֵּי לְאַלְפֵי רַבָּהּ**. ועוד רצה כנ"ל לקללה: ויוריש זַרְעָךָ לי את שער שְׁנוּאָיו, ובא המלאך וּשְׁמוֹ הִנֵּי, והפך את הקללה לברכה ויצא מפיו **וַיִּירֶשׁ זַרְעָךָ אֶת שְׁעַר שְׁנוּאָיו**.

ובזה יובן כיצד ידע לבן הרשע מְטַבֵּעַ הברכות שבירך הקב"ה את אברהם. **שהרי אלו הם דברי המלאך שהפך הקללה לברכה**, ואָמוֹן הוא המלאך הִנֵּי אצל ברכתיו של הקב"ה. **וַהֲוִינָן בָּהּ**, מדוע שינה המלאך ממתבע הברכה שנתברך אברהם. שכן אברהם נתברך במטבע **וַיִּירֶשׁ זַרְעָךָ אֶת שְׁעַר אֲבִיבֵי**, וכאן נתברכה רבקה **וַיִּירֶשׁ זַרְעָךָ אֶת שְׁעַר שְׁנוּאָיו**.

וי"ל **שלפי העניין** נשתנתה הברכה. שכן **לבן שהוא בלעם**, אינו רק בכלל **אֲבִיבֵי** של זרע אברהם. אלא הוא ראש וראשון לכל **שְׁנוּאָיו**. ולכן נתברכה רבקה **וַיִּירֶשׁ זַרְעָךָ אֶת שְׁעַר שְׁנוּאָיו**. **ובזה ינתן טעם** מדוע בפר' תולדות נאמר **וַיַּעֲתֶר לוֹ ה'** (כה, כא). ופירש רש"י **וַיַּעֲתֶר לוֹ ולא לה**. שאין דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן

אותנו במעשי החסדים שלה שהשקתה אותך ואת גמליך, ולא נוכל דבר אליך **טוב** שאמרת אם ישכם עושים חסד וגו'.

וַיְבָרְכוּ אֶת-רַבָּה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵנוּ אַתְּ הִנֵּי לְאַלְפֵי רַבָּה וַיִּירֶשׁ זַרְעָךָ אֶת שְׁעַר שְׁנוּאָיו (כד, ט)

תימה, מה ללבן הרשע לברך את רבקה שתהיה אלפי רבבה, **ועוד** שיירש זרעה את שער שונאיו, והלא הוא עצמו שער שונאיו, ונראה שמקלל את עצמו. **ועוד** שהרי מֵעֵין זו הברכה ברך הקב"ה את אברהם, לאחר העקידה [כב, יז]: **וַיִּירֶשׁ זַרְעָךָ אֶת שְׁעַר אֲבִיבֵי**, ומנין לו ללבן הרשע לדעת נוסח הברכה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כפי שנאמר בתנחומא (בראשית) **שלבן הוא בלעם**. ולבן רצה לקללה כפי **שבלעם רצה לקלל את ישראל**. והקב"ה הפך לו את הקללה לברכה, כפי שעשה לבלעם.

ומה רצה לקללה, לומר לה: רבקה את **חיי עקרה**. ובא המלאך וּשְׁמוֹ הִנֵּי,

לעומקו של מקרא חיי שרה

ועוד יש"ל, שרצה לבן לקללה בקללת **יִירָשׁ הַצֶּלְצָל**, כמובא בפרשת כי תבוא: **כָּל-עֶצְוֹת וּפְרִי אֲדָמָתָה יִירָשׁ הַצֶּלְצָל** ופירש רש"י שם: יעשנו הארבה רש [עני] מן הפרי, ורצה לכוון בזה שיתמעט פרי בטנה במקום אשר ברך ה' לאברהם ארבה את זרעך, וכשם שהפך ה' לבלעם את הקללה לברכה, כן כאן, שהרי אמרו במדרש תנחומא **בלעם הוא לבן**, הפך הקב"ה את הקללה לברכה ושם בפיו של לבן ברכה לרבקה וליעקב בנה: **שִׁירָשׁ** את **שְׁעַר** עשו ואת שער לבן שונאו. לכן נאמר **יִירָשׁ** בשני יודי"ן, **שִׁירָשׁ** גם את בכורתו וגם ברכתו של עשו וגם את רכושו של לבן, כמו ששמע יעקב את דברי בני לבן: **וַיִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לֶבֶן לְאָמֹר לָקַח גְּעֻלָּב אֶת כָּל-אֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ עָשָׂה אֶת כָּל-הַפְּכָד הַזֶּה**. [בראשית לא, א'].

ועל דרך הצח יאמר: מאי **שְׁעַר**, שהיה לבן חשוב במקומו כיושב בשער המלך, וכן הוא מה שנאמר

צדיק. **ועוד יש לומר** שכוונתו בזה שלא יאמרו **שְׁמַבְרַפְת** לבן הרשע נתעברה.

ועוד יש לומר שבזה נתקיימה קצת מחשבתו הרעה לקללה שתהיה עקרה. לצרף מחשבתו על כל פנים קצת למעשה.

ועל דרך הצח, מה שברך יעקב ליוסף, (מט,כו') **בְּרַכְת אֲבִיךָ גְּבָרֵי עַל-בְּרַכְת הוֹרֵי**, הרי אלו המלים מתאימות לרבקה לאומרם ליצחק, **שִׁבְרַכְת אֲבִיךָ** שנתברך מפי השכינה, (כב,יז') **כִּי בָרַךְ אֲבִרְכָה וְהָרַכָּה אֲרַכָּה** אֶת יִרְעָה **כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲזוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם** גְּבָרֵי עַל-בְּרַכְת הוֹרֵי שברכוני **אֲחַתְּנוּ אֶת הַיָּם לְאֶלְפֵי רַבְבָּה**.

ושמא יש לומר שכן שמע יעקב את אמו כך אומרת לאביו, וכמו שמובא בגמרא (סוכה נו עמ' ב') שותא דינוקא בשוקא, דאבוה או דאימיה.

ובא יעקב לחזק את דברי אמו, שלא יהיה בברכתו ליוסף בנו אף לא שמץ מדברי לבן לרבקה.

לעומקו של מקרא חיי שרה

שנאיו. שנאיו של לבן הם אנשיו של אברהם ואליעזר. זה שנאמר ארמי אובד אבי זה לבן, הוא בלעם שונאם של ישראל, כפי שנדרש במדרש תנחומא.

**וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשׂוּדָה לַפְּנוֹת
עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה גַמְלִים
בָּאִים וַתֵּשֶׂא רַבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ
וַתִּרְא אֶת-יִצְחָק וְגו' (כד.סג-סד')**

יש ליתן טעם למה שהדגישה התורה מה כל אחד ראה בנשיאת עיניו. וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים וַתֵּשֶׂא רַבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֶת-יִצְחָק.

ועוד, שהרי הכתוב מעיד שרבקה צנועה היתה, שנאמר וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל, וַתִּקַּח הַצֵּעִיף וַתִּתְכַס. ומה לה לשאת עיניה למרחוק. וכן יצחק עולה תמימה, מה לו לשאת עיניו למרחוק.

אלא יש לומר לעומקו של מקרא שהקב"ה השיא את עיניהם בעל כרחם כדי שיראו את מראה ההוד הנורא הזה. רבקה ראתה יראה צדיקות חמלה [שנאמר ויאבהה] קדושה, שהם ראשי תיבות יצח"ק, ויצחק ראה גמילות חסדים מעשים טובים

בעשו [פר' תולדות] פָּלוּ כְּאֶדְרֵת שְׁעָר. אל תקרא שְׁעָר אלא שְׁעָר. וכן אל תקרא פָּלוּ אלא פָּלוּ, שְׁכָל אלופיו ואדיריו של עשו, יפלו ויָּכְלוּ לפני יעקב כברכתו של לבן, וכנבואת ישעיהו [י' לד'] וְהִלְבְּנוּן בְּאֶדֶיר יְפוּל. ואל תקרא לבנון אלא לבן.

וכאומרו: וַיִּנְרֵשׁ זַרְעָךָ יַעֲקֹב אֶת שְׁעָר עֵשׂו וכן את שער כל שְׁנָאִיו.

וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רַבְקָה אֶחְתָּם וְאֶת-מִנְקֵתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו: וַיְבָרְכוּ אֶת-רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחְתֵּנוּ אַתְּ הִי לְאֵלֵינוּ רַבְּבָה וַיִּנְרֵשׁ זַרְעָךָ אֶת שְׁעָר שְׁנָאִיו [כד, נט'-ס']
וְאֶת-אֲנָשָׁיו, אֶת שְׁעָר שְׁנָאִיו.

אנשיו אלו המלאכים שנתלוו לאליעזר כנ"ל, ובסדר היפוך האותיות אנשיו הם שנאיו. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי שונאיו אלא שנאיו. כאן גילה לבן את דעתו ששונאי עליו כל דבר שבקדושה. שנאמר את שער

לעומקו של מקרא חיי שרה

הכנעה וענוה כנגד ותפל מעל
הגמל, וכפירש"י שהטתה עצמה
לארץ.

יראת שמים כנגד ויט שמים
(שמואל-ב כ, י')

גמילות חסדים כנגד כפי-יפל לא-
יוטל כפי-ה' סומך ידו. והיא מידה
כנגד מידה, שהרי ה' סומך ידו הוא
כנגד מה שהאדם סומך וגומל חסד
לזולתו, עד כפי-יפל לפניו לסעוד
ולתומכו, ולכן לא-יוטל לתהומות ארץ
כפי-ה' סומך ידו. וכפי שאמרו כנ"ל
[ראש השנה יז]. רב חסד - מטה
כלפי חסד.

וכאן מודיע הכתוב כי לא רק מידת
הענוה והחסד בעניין הנצרך יש לה,
אלא גם מידת היראה שתמיד מטה
עצמה כלפי זולתה וביותר עתה כלפי
בעלה, וכדרשו בית הלל: [מסכת ראש
השנה יז]: [ורב חסד - מטה כלפי
חסד].

לב טוב יראת שמים מידות טובות,
שהם ר"ת גמלי"ם.

ותשא רבקה את-עיניה ותרא את-
יצחק ותפל מעל הגמל (כד, כד)

ותפל מעל הגמל. פירש"י לפשוטו
של מקרא, השמיטה עצמה לארץ,
כתרגומו ואתרבינת. הטתה עצמה
לארץ, ולא הגיעה עד הקרקע, כמו
הטי נא כדך, (לעיל כד, יד) ותרגומו
ארכיני, ויט שמים (שמואל-ב כ, י').
וארכין, לשון מוטה לארץ. ודומה לו
כפי-יפל לא-יוטל כפי-ה' סומך ידו
(תהלים לז, כד) כלומר אם יטה לארץ
לא יגיע עד הקרקע עכ"ל רש"י.

ולעומקו של מקרא ובשימת לב לג'
הדוגמאות שבפירושו, הטיה הכד,
הטיה שמים, הטיה הגוף עד הארץ
ולא עד בכלל, יאמר: שזה הסימן היה
מסור בידו של אליעזר אם תטה כדה,
יש בה מידת ההטיה, הכוללת ג'
מידות הנצרכות לביתו של אברהם:
ההכנעה וענוה, יראת שמים וגמילות
חסדים.

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח, אָמַר, שנקט הכתוב נוטריקון: צעי"ף: צדיקות, ענוה, יראה, פילול. (פילול מלשון כל פ"ה לך יודה והוא שיח התפילה בשדה).

ולכן נאמר בה"א הידיעה וַתִּקַּח הַצְעִיף. שלקחה כנ"ל את אותן המידות הטובות שהתגלו לה ביצחק.

וַתִּתְּכַסּוּ

נתבאר בארוכה בלעומקו של מקרא בפר' וירא, (יח, יז שם), ענין ג' הכיסיים כנגד האור הגדול של גילוי ג' דברים: אור היראה אור האהבה אור האמונה, וכמבואר שם בענין המכסה אני מאברהם. ויִזְכָּר בזאת קיצור הדברים:

הַמְּכַסֶּה הנאמר באברהם הוא מְעֵטָה היראה, יראת ה'. וככתוב בהר ה' יִרְאֶה.

פְּסוּת עֵינַיִם שכתוב בְּשָׂרָה הוא מְעֵטָה האמונה. אמונת ה'. כדכתיב וַתֹּאמֶר מִי מִלָּל לְאַבְרָהָם הַיְיִקָּה בְּנִים שָׂרָה (כא, ז), והוא מְלָל האמונה, המוציא אל הפעל את הרוח ממללא אשר טבע בנו הקב"ה.

דַּרְשַׁת וַתִּקַּח הַצְעִיף וַתִּתְּכַסּוּ

וַתֹּאמֶר אֶל-הַעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלֵּזָה הַהֶלֶף בְּשׂוֹדָה לְקַרְאֲתָנוּ וַיֹּאמֶר הַעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצְעִיף וַתִּתְּכַסּוּ: (כד, סה)

וַתִּקַּח הַצְעִיף.

יש ליתן טעם ללקיחה זו. שהיה לו לומר וַתִּתְּכַסּוּ בְּצְעִיף. ומאי וַתִּקַּח.

ויש לומר בהמשך לפסוק הקודם וביאורו: משראתה את יצחק וידעה כי הוא אדוניה, וַתִּקַּח, לקחה מיצחק את אור הצדיקות הענוה והיראה וצירפה אותם יחד עם מידותיה. ולכן וַתִּפְּלֵ מַעַל הַגָּמֶל, שהפילה מידתה והפכה להיות מנותנת למקבלת. כי גמל פירושו גומל לאחרים. ומעתה היא מקבלת ונגמלת מהאור של יצחק.

וַתִּקַּח הַצְעִיף.

עוד יש ליתן טעם מה הוא הַצְעִיף ב"ה" הידיעה. ולא שמענו קודם לכן על צעיף ידוע.

לעומקו של מקרא חיי שרה

איש תם יושב אהלים, תפארת התורה לדורותיו, וְנֶאֱמַר עליהם וְשִׁמְתִי פְּדָד וְשִׁמְשִׁתִּיךָ.

וזה כ"ד כ"ד שמשותיך. בגימ' מ"ח. שהם מ"ח דברים של קניין התורה שזכה בהם יעקב אבינו מכח הטייתה של רבקה. וכל זה רמזה התורה במילה "ותתכס": שהוא נוטריקון:

ותלבש תפארת כתר סגולה. ולכן נאמר ורבקה אוהבת את יעקב. שעל ידי תפארת התורה של יעקב התמזגו אצלה האמונה היראה והאהבה והנחילה אותם לדורות. ולכן נאמר מיד לאחר מכן (כד, סז) "וַיֵּאָהֲבֶהָ". שגם ביצחק התמזגו האמונה והיראה והאהבה, כעין "וילכו שניהם יחדיו".

וַיְהִי אַחֲרַי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשֵׁב יִצְחָק עִם-בְּאֵר לַחַי רֵאִי: (כה, יא)

יש לשאול, מה תלמוד לומר בְּנוֹ, שאין ת"ל בְּנוֹ, שאנו יודעים שהוא בנו של אברהם ומה ת"ל בְּנוֹ.

וְתִתְּכֶם שכתוב ברבקה וְתִתְּכֶם הַצְעִיף וְתִתְּכֶם הוא מְעֻטָּה הַאֵהָבָה, אַהֲבַת ה'.

ונוסף כאן על כל הנ"ל, שהתכסתה במידותיו הנ"ל של יצחק, להגן מפני האור הגדול שנתגלה עליו מעת העקידה. ועל ידי הצעיף הנ"ל לבשה רוח הקדש ורוח נבואה כשרה אמנו.

ובשימת לב לפירוש רש"י שהתתה עצמה לא עד הקרקע, משמע שאין זו נפילה במובן הרגיל, כגון מְעִידָה בעל כרחו של הנופל. אלא כתרגומו וְאַתְּרִכִּינָה. שהתתה עצמה ולא עד הקרקע, כדי לא להפיל ארצה כל הרוחניות השמימית שהשיגה מאור פניו של יצחק. וכדי להעלות את הארציות השמימה.

ועל דרך הצח והרמז יש לומר שהטייתה כלפי יצחק היתה כבר בכח הטיית הכד לאליעזר ולגמליו.

וירמזון אֵלֶיךָ מְלֵאָה לדברי הנביא (ישעיהו, נד, יב) וְשִׁמְתִי פְּדָד וְשִׁמְשִׁתִּיךָ. וכאומר: בעבור שְׁשִׁמְשִׁתִּיךָ את אליעזר וגמליו של יצחק בשני כדים, תזכי שאשית ממך בן כיעקב

לעומקו של מקרא חיי שרה

וחלק חייו השני היה מעקידת יצחק ועד ראותו צאצאיו, כדי לקיים למען יצוה את ביתו אחריו.

ואשר על כן נאמר בשרה **שְׁנֵי בָסוּף** סיכום שנותיה, כי בעקידה סיימה שנותיה, ובאברהם נאמר **שְׁנֵי בתחילת** סיכום שנותיו. כי מהעקידה החל חלק שני של חייו. ככתוב: **וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חָי וְגו'.**

ועל דרך הצח, אפשר לומר שנאמר באברהם **שְׁנֵי בתחילה,** שכביכול מהעקידה המשיך גם את שנותיה של שרה, ובזה שניהם חיו כמנין שנותיו, וכפי המדרש תנחומא דלעיל, שכך היתה ראויה שרה להיות עד סוף ימי אברהם.

ועוד אפשר לומר בזה **על דרך המוסר והאמונה,** שלצדיקים יש **שני** חיים. חיים בעולם הזה וחיים לעולם הבא. והעולם הזה הוא פרוזודור לעולם הבא. לכן נאמר בסיכום שנות הצדיק **שְׁנֵי**. שבסוף החיים בעולם הזה מתחיל **החלק השני של חייהם,** לעולם הבא.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהקב"ה קרא לו **בְּנֹו,** מחביבות שחבבו. וזה הפשט **וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנֹו.**

ולכן ממשיך הפסוק וישב יצחק עם באר לחי ראי, כאילו הכתיב עליו הקב"ה וישב יצחק עם אביו האלקים שהתגלה בבאר לחי ראי.

וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חָי מֵאֵת שְׁנֵה וְשָׁבְעִים שָׁנָה וְחַמִּשׁ שָׁנִים. (כה, כז')

יש ליתן טעם, מדוע אצל שרה נכתב **שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה** (כג, א') בסיכום מנין שנותיה, ואילו אצל אברהם נאמר **וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם** וגו' **בתחילת** סיכום מנין שנותיו.

ויש לומר שאצל שניהם נאמר **שְׁנֵי** להורות על **שני חלקי חיים.** (וכנ"ל כג, א'). אצל שרה חלקה הראשון עד שנולד יצחק וחלקה השני מלידתו עד עקידתו, וכנ"ל. **ואצל אברהם** חלק חייו הראשון היה עד עקידת יצחק

לעומקו של מקרא חיי שרה

נְבִיִּית וְקָדֵר וְאֶדְבָּאֵל וּמִבְּשָׁם כנגד
פשט רמז דרש סוד. כיצד:

נְבִיִּית כנגד ניב שפתים, והוא כנגד
הפּשט.

וְקָדֵר מלשון קודר וחודר כחוד
הסיכה והוא כנגד **הרמז**, הנוקב בכל
שהוא. שרמז קל קודר וחודר ונוקב עד
מעמקי המצולות.

וְאֶדְבָּאֵל הוא הדרש, כשם שאומרים
אָד... עד ש... **אֶדְבָּאֵל**, כאומרו: אָד
דְּבָאֵלָה עסקינן, כמו: אדהכי והכי.

וּמִבְּשָׁם הוא הסוד אשר מְבִשֵּׁם את
העולם.

וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: (כה, יד')

ועתה יפרט ג' חלקי השתדלות
האדם בלימוד התורה הק':

וּמִשְׁמַע הוא **שמיעת האזן**,
וְדוּמָה הוא הוא העיון השקט כעין
"לך דומיה תהילה", וכן הוא **הַמְדָּמָה**
מילתא למילתא,

וּמִשָּׂא הוא ה**גירסא**, הוצאת העיון אל
הפועל, ומלשון משא, דיבור נבואי.
כמו (זכריה יב, א') **מִשָּׂא דְּבַר יְהוָה** עַל
יִשְׂרָאֵל.

וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנָיו
אֶל-מַעְרַת הַמְּכַפְּלָה וגו'. (כה, ח-ט').
ופירש רש"י **יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל**: מכאן
שעשה ישמעאל תשובה, והוליך את
יִצְחָק לַפְּנִיּוֹ, והיא שִׁיבָה טובה שנאמר
באברהם.

ועל דרך הצת, אל תקרי שִׁיבָה טובה
אלא **שִׁיבָה טובה**. שהשיב נשמתו
לבוראו בדרך טובה, זה שכתוב **וַיָּמַת**
אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׂבֵעַ
וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל בְּשִׁמְתָם
לְתוֹלְדוֹתָם בְּכֹר יִשְׁמַעֲאֵל נְבִיִּית
וְקָדֵר וְאֶדְבָּאֵל וּמִבְּשָׁם: (כה, יג')

על דרך הרמז ירמזון אֵלֶּיךָ מְלִיאָה
לדרך לימוד התורה הק'. כדרך
שבקש אברהם (בפרשת לך לך יז, יח')
וַיֵּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לִּי
יִשְׁמַעֲאֵל יְתִיבָה לְפָנָי, ופירש רש"י
שם **בְּיִרְאָתָהּ**. ואין יראה בלא תורה.
ולכן כאילו כתיב: **בְּתוֹרָתָהּ**.

ואשר על כן ידרשו שמות תולדותיו
לדרך לימוד התורה:

לעומקו של מקרא חיי שרה

ונקראו בני ישמעאל, שבזכות התורה
לבנים ישמע הא-ל שוועתנו.

וכל זאת רמז הכתוב באויבי ישראל,
שאם אתה עושה כן, אויביך נופלים
תחתיד.

וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל (כה, יז)

יש ליתן טעם לאומרו שְׁנֵי חַיֵּי
יִשְׁמָעֵאל. לפשוטו של מקרא יתכוון
הכתוב לשנות חיי ישמעאל. שְׁנֵי לשון
שְׁנַיִם.

ולעומקו של מקרא, יִדְרֹשׁ גם כאן
כאצל שרה ואברהם שְׁנֵי מלשון
שְׁנַיִם.

וכאומרו: נחלקו חיי ישמעאל
לשְׁנַיִם. החלק הראשון של חייו לפני
שעשה תשובה. והחלק השני של חייו
לאחר שעשה תשובה. וכפירוש רש"י
על הפסוק וַיִּגְדַּע וַיִּמָּת אַבְרָהָם בְּשֵׁיבָה
טוֹבָה זָקֵן וְשָׂבַע וַיֵּאֱסֹף אֶל-עַמּוּיוֹ.

ומה היא השְׁיָבָה טובה שנאמרה
באברהם, שעשה ישמעאל תשובה,
והוליך את יצחק לפניו בקברם את

ועתה, יפרט הכתוב חמישה חלקי
הלימוד שלאחר העיון:
תְּדַד וְתִמָּא יְטוּר נְפִישׁ בְּקִדְמָה
(כה, טו')

תְּדַד
הוא החידוד והפלפול,
וְתִמָּא הוא הצדדים השונים של
הסוגיה כאומרו אי תימא הכי ואי
תימא הכי.

יְטוּר
הוא מלשון הר גבוה, כטורוס אומנוס,
שהוא תרגום להר ההר, הוא היגיעה
והעמל,

נְפִישׁ
הוא התזרה על הסוגיה עוד ועוד לשון
הרבה פעמים, כי כן תרגום
נְפִישׁ, מלשון ריבוי.

בְּקִדְמָה
הוא סדר הכנה והיקף הסוגיה, כאדם
המביט קדימה לראות מה יעד הליכתו.

על פני כל אחיו נפל כן יפלו לפני
הלומד כל הסוגיות שבש"ס.

לעומקו של מקרא חיי שרה

להרבות את נרעם ככוכבי השמים אשר לא יספר מרב, וכא דוד למנות מספרם, אמר ליה הקדוש ברוך הוא: דוד, אני נשבעתי לאבותם להרבות את נרעם ואתה באת לבטל את דברי - בשבילך נתנה הצאן למאכל, ובשלש שעות נפלו מישראל שבעים אלף איש, שנאמר: "ויפל מישראל שבעים אלף איש" (דברי הימים-א כא, יד).

רבי שמעון אומר: לא נפל מישראל אלא אבישי בן צרויה, שהיה שקול במעשיו הטובים כשבעים אלף איש; "אנשים" לא נאמר כאן, אלא: איש. ושמע דוד וקרע את בגדיו ולבש שק ואפר ונפל על פניו ארצה לפני ארון ברית ה' והיה מבקש תשובתו מלפני הקדוש ברוך הוא ואמר: רבוננו של עולם, אני הוא שחטאתי, העבר נא חטאתי. ונתרצית תשובתי.

ואמר למלאך המשחית: הרה ידי, שנאמר: "ויאמר למלאך המשחית בעם רב לך" (שם שם, טו) ומהו "רב לך"? אמר לו: אדם רב נפל מישראל. ומה עשה המלאך? לקח חרבו וקנחה בטליתו של דוד.

וראה דוד חרבו של מלאך והיה מרתת בכל איבריו עד יום מותו, שנאמר: "ולא יכל דוד לקחת לפניו לדרש אליהם כי נבעת מפני חרב מלאך ה'".

אברהם, שנאמר ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו. ואין לתמוה שהרי כבר מת אברהם והיכן השיבה הטובה. אלא יש לומר שכבר בחייו עשה ישמעאל תשובה ולכן הוליך את יצחק לפניו.

לעניין כיסוי ומעטה, התשובה והגאולה בהפטרה לפרשת חיי שרה

**והמלך דוד זקן בא בימים
ויכסהו בבגדים ולא יחם לו
(מלכים א, פרק א, פסוק א')**

מפרש רש"י ולא יחם לו: אמרו רבותינו (ברכות סב ב): כל המבזה בגדים, אינו נהנה מהם לסוף, לפי שקרע את כנף המעיל לשאול. ומדרש אגדה: אמר רב שמואל בר נחמני: כשראה דוד את המלאך עומד בירושלים וחרבו בידו, נצטנן דמו מיראתו. ומובא בפרקי דרבי אליעזר בפרק מג: רבי אבהו אומר: תדע לך כח התשובה, מדוד מלך ישראל, שנשבע הקדוש ברוך הוא לאבות הראשונים

לעומקו של מקרא חיי שרה

ולאור כל הנ"ל יש לומר כי אור
התשובה והגאולה כה חזק שיש
לכסותו במעטה וכסות של הצפיה
לגאולה. ובזה יתבאר חיבור ההפטר
לפרשתנו, בה מבוארים ג' הכיסויים
של אמונה יראה ואהבת ה', כהכנה
לגילוי הכסות של התשובה והגאולה.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
למל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

ודרשינן סמוכים, כתיב בסוף שמואל
ב, (כד, טז) וישלח ידו למלאך |
ירושלם לשחתה וינחם יהוה אל-
הרעה ויאמר למלאך המשחית פעם רב
עתה הרף ידך וגו' וכתיב "ולא יכל
דויד ללקת לפניו לדרש אלהים כי
נבעת מפני חרב מלאך ה" ואומר הפרקי
דר"א: ונתרצית תשובתו.

ומה כתיב בסמוך לו,
והמלאך דוד זמן בא בימים ויכסהו
בבגדים ולא יחם לו.

ונתגלגל מכאן המלכת שלמה והוא
הכנה למלך משיח בן דוד לעתיד לבוא
בעת הגיע הגאולה השלימה.
והרי כסות התשובה והגאולה.
נמצאנו למדים כה הכיסוי של
התשובה כדכתיב (תהלים לב, א') לך
משכיל, אשרי גשוי פשע פסוי חטאה.
ופירש רש"י שם: אשרי מי שהקב"ה
נושא פשע ומכסה חטאיו.

ואמרו חז"ל (ירושלמי תענית א, א),
אין ישראל נגאלין אלא בתשובה"
וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז
ה"ה), וכבר הבטיחה תורה שסוף
ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן
ומיד הן נגאלין.